

Aan de cultuurwoordvoerders
In de Tweede Kamer der Staten Generaal

Amsterdam, 13 november 2018

Geachte cultuurwoordvoerders in de Tweede Kamer,

Op maandag 19 november a.s. vindt het debat over de cultuurbegroting 2019 plaats. Daarbij zal ook de *Brief over voortgang Cultuur in een open samenleving* aan de Tweede Kamer van minister van Engelshoven d.d. 19 oktober jl. aan de orde zijn.

Kunsten '92 is blij met het onvoorwaardelijke commitment waarmee de minister het belang van kunst en cultuur uitdraagt. Zij heeft een zich vernieuwende, brede culturele en creatieve sector voor ogen - van talentontwikkeling tot topkunst en creatieve industrie - die inspireert, van betekenis is voor alle inwoners van dit land en internationaal toonaangevend en invloedrijk is.

Haar aanpak om vanuit het huidige rijke culturele landschap vernieuwing en verbreding mogelijk te maken door nieuwe groepen kunstenaars en creatieven de kans te bieden om in de voorhoede te komen en de diversiteit van het culturele landschap te vergroten, onderstreept zij met extra middelen hiervoor bij de fondsen, door cultuureducatie en participatie een prioriteit te geven, en door te investeren in de uitvoering van de Arbeidsmarktagenda.

Regioprofielen

De minister staat voor een niet onaanzienlijke opgave om samen met de steden en de regio's het komende jaar een visie en uitgangspunten neer te leggen voor de cultuurperiode 2021-2024. Vanuit de regio's is enthousiast gereageerd op het verzoek van de minister om regioprofielen te ontwikkelen en er zijn hoge ambities gepresenteerd in de profielen die wij hebben gezien.

In onze brief van 16 mei jl. hebben wij gepleit voor een gezamenlijke visie vanuit overheden met onderscheidende ambities en effectieve regie. Een heldere visie op de samenhang tussen BIS en fondsen en een goede afstemming tussen landelijke en regionale verantwoordelijkheden is daarbij cruciaal. Op 6 december spreken wij, tijdens de ledenvergadering van Kunsten '92, over dit onderwerp met onze leden. Scherppte in de reikwijdte van de bestelverandering en in het proces is van groot belang voor het welslagen van deze operatie. Graag leveren Kunsten '92 en haar leden hier een bijdrage aan.

Financieel kader

Kunsten '92 vermoedt dat het financiële kader voor de cultuurbegroting te kort zal schieten om alle ambities waar te maken. Als we terugkijken op de afgelopen 8 jaar constateren we dat er heel veel is gebeurd. Met samenwerking en versterking van het aanbod in de regio is vanuit de sector en de fondsen veel ondernomen om de hiaten die door de bezuinigingen zijn ontstaan in te vullen. Daaruit zijn veel initiatieven ontstaan waarop nu in het kader van de regionalisering kan worden voortgebouwd. Het blijft echter woekeren met beperkte middelen en omgaan met de gevolgen van de bezuinigingen, die voor een groot deel bij de werkenden in de sector terecht zijn gekomen.

Nieuwe beleidsambities vragen om een meer dan evenredige financiële impuls, om toe te werken naar eerlijkere beloning. Fair practice is niet waardenvrij of zonder verplichtingen, niet voor het culturele veld zelf, maar ook niet voor de minister.

Kunsten '92 verzoekt de Tweede Kamer zich tevens rekenschap te geven van de gevolgen van kostenverhogende maatregelen en regelgeving buiten het beleidsdomein van de minister, zoals de BTW-verhoging, de verlaging van de giftenaftrek en de afschaffing van giftenaftrek in nature. Ook bezuinigingen op de omroepen hebben gevolgen voor kunst en cultuur. De publieke omroep is de grootste werk- en opdrachtgever voor culturele professionals. Wij gaan ervan uit dat de € 80 miljoen extra middelen voor cultuur - waar wij uiteraard bijzonder blij mee zijn - ook netto geïnvesteerd wordt in de culturele en creatieve sector en verzoeken u kostenverhogende maatregelen te compenseren.

De minister biedt de erfgoedsector een gevarieerd pakket aan kansen en mogelijkheden aan. Zij moedigt een brede samenwerking aan en accommodeert het aangaan van een duurzame relatie met en participatie van alle Nederlanders, waarbij laagdrempeligheid en een goede toegankelijkheid c.q. kwaliteit worden nagestreefd. De erfgoedsector is zeer verheugd over de steun van de minister en is drukdoende hier invulling aan te geven. Een belangrijke wens daarbij is dat de realisatie van het aangeboden pakket en de rapportage voor zowel grote als kleine erfgoedorganisaties op korte termijn haalbaar zijn.

Adviesaanvraag aan de Raad voor Cultuur voor de periode 2021 -2024

Wij geven u wat betreft deze adviesaanvraag graag het volgende mee. Boven alles moet de herinrichting van het bestel leiden tot een sterke, goed in de regio ingebedde culturele infrastructuur. Dat vraagt om een inhoudelijke visie en aanpak van cultuurbeleid waarbij de waarden die ook ten grondslag liggen aan de Fair Practice Code, richting gevend kunnen zijn.

Duurzaamheid: In de zin van bestendigheid. Vernieuwing vraagt om verduurzaming en verbinding. Na de grote bezuinigingen van 2011 is er bij de overheden weer meer bereidheid om te investeren in kunst en cultuur. Ook is er binnen de sector zelf veel dynamiek, verantwoordelijkheid en initiatief om een duurzame sector tot stand te brengen. De nadruk ligt daarbij op vergroting van diversiteit en bereik door verbreding en vernieuwing. Hiervoor worden tot 2021 veel incidentele middelen ingezet. Investerings hebben pas echt impact als ook aandacht wordt besteed aan het vervolg: wordt er gekeken naar de volgende stap, de verbinding met wat zich al bewezen heeft in de sector? Opstarten is duur, doorrijden een stuk minder. Zorg dat kwaliteit en expertise niet verloren gaan, maak gebruik van de potentie die de sector nu al biedt, kijk ook naar de waarde van de vernieuwing die bij bestaande, canonieke instellingen plaatsvindt en zorg voor borging.

Solidariteit: Er wordt heel veel samengewerkt en gecoproduceerd in de cultuursector. Binnen de verschillende disciplines is het van belang dat alle onderdelen van het ecosysteem, van educatie, talentontwikkeling en mid-careers tot kleine en grote topinstellingen en intermediairs worden meegenomen en er sprake is van een gezamenlijke verantwoordelijkheid voor een gezonde keten waar productie en presentatie beter op elkaar zijn afgestemd. Het beleid van de overheid is daar onvoldoende op aangepast. Een integrale afweging tussen bijvoorbeeld meerjarig gefinancierde instellingen bij BIS en die bij de fondsen is in de afgelopen jaren niet mogelijk geweest. Ook is er aandacht en ruimte nodig voor ondersteunende functies: onderzoek, archivering, belangenbehartiging en representatie. Daar hebben grote bezuinigingen plaatsgevonden met grote gevolgen voor behoud, beheer en ontwikkeling van cultuur en erfgoed.

Diversiteit: We onderschrijven van harte de stelling van de minister dat het gehele culturele veld in beweging moet blijven om de tijdgeest aan te voelen en te weten welke verhalen het publiek verleiden en verrassen. Uit recent onderzoek (SCP: *'Het culturele leven'* van 8 november jl.) bleek dat we ons in Nederland kunnen beroepen op een sterke uitgangspositie: de cultuurdeelname ligt hoog en in het cultuurbeleid is toegankelijkheid een grote waarde. Ruimte voor diversiteit, zowel in het aanbod als achter de schermen, hoort vanzelfsprekend te zijn en is dat nog niet overal. Waak wel voor de negatieve en simplificerende effecten die het beleid rondom diversiteit ook kan hebben.

Transparantie: De samenhang tussen landelijk, lokaal en regionaal beleid is gebaat bij heldere uitgangspunten over de verdeling van verantwoordelijkheden en bij een transparant systeem van advisering en beoordeling van instellingen. Voorkomen moet worden dat makers en instellingen hierbij tussen wal en schip vallen, of van het kastje naar de muur worden gestuurd. Het effectief coördineren van beleid, verantwoordelijkheden en inzichtelijke beoordelingscriteria is daarvoor basisvoorwaarde.

Vertrouwen: We leven in vloeibare tijden, schreef socioloog Zygmunt Bauman al aan het begin van deze eeuw in zijn moderne klassieker *Liquid Modernity*. Ook cultuur en kunst blijven niet buiten schot van de vloeibare waardering. Wat kwaliteit is en heeft, en wat ondersteund en bewaard moet blijven, is niet meer vanzelfsprekend. De vraag werpt zich op wie de waarden bepaalt die ten grondslag liggen aan de beoordeling ervan. In *Naar waarde gewogen: een nieuw model voor kwaliteitsbeoordeling* pleitte Claartje Bunnik in 2016 voor meer maatwerk en minder bureaucratie en juridisering bij de beoordeling van de kwaliteit van culturele instellingen, kunstenaars en creatieven. Hierin moet naast de artistiek-inhoudelijke waarde ook de maatschappelijke positie van de instelling en de maker, vertrouwen en reputatie een rol spelen. De publicatie van Kunsten '92 *Wie bepaalt de waarde(n)*, die dezer dagen verschijnt, belicht deze problematiek.

Arbeidsmarktagenda voor de culturele en creatieve sector

Het commitment van de minister aan de Arbeidsmarktagenda en de wijze waarop zij de sector hierop aanspreekt heeft potentie om tot wezenlijke veranderingen in de arbeidsmarkt te leiden. Het is verheugend om te merken dat er ook op stedelijk en regionaal niveau veel draagvlak is voor een nieuwe ethiek ten aanzien van de arbeidsmarkt in de culturele en creatieve sector. Het idee van de Fair Practice Code wordt breed gedragen. Onder leiding van de zogeheten Regiegroep wordt op dit moment door het veld hard gewerkt aan de uitvoering van de agendapunten van de Arbeidsmarktagenda. Op 21 januari a.s. presenteert de cultuursector op de Werkconferentie Arbeidsmarktagenda de stand van zaken. Wij hopen dat in de voorbereidingen voor de volgende cultuurnotaronde een aantal veranderingen op een verantwoorde wijze kan worden geïmplementeerd.

Wij vragen ook commitment vanuit de overheden:

- De minister kan het niet alleen. Zij heeft steun nodig van haar collega's in het kabinet, bijvoorbeeld van minister Koolmees van SZW voor de ontwikkeling van een Sociaal Arrangement. Maar ook van EZK en JenV, bijvoorbeeld over het mogelijk maken van collectief onderhandelen, is commitment en medewerking van groot belang. Wij sporen de minister, maar ook de Tweede Kamer, aan om de betrokken bewindslieden hierop aan te spreken.

- Het doorvoeren van *fair practice* op alle niveaus in de keten zal bij gelijkblijvend budget mogelijk leiden tot een wat ons betreft onaanvaardbare daling van het productieniveau. Andersom zijn de meerkosten van *fair practice* nog onvoldoende duidelijk. Wij benadrukken dat de financiële gevolgen niet alleen op de culturele sector kunnen worden afgewenteld. Het vraagt om aanpassingen in bestel én financiering. Inzicht in de gevolgen van implementatie van *fair practice* is nodig om hierover een verantwoorde politieke beslissing te nemen bij een nieuwe Kunstenplanperiode. Kunsten '92 wil onderzoek laten doen naar deze gevolgen (zoals verhoging van subsidiebedragen versus productieverlies) en met de sector, overheden en financiers in gesprek te gaan over een gefaseerde invoering. Wij roepen hierbij de Kamer op om ons te ondersteunen in deze onderzoekswens.

Cultuureducatie en -participatie

Eerdergenoemd onderzoek heeft aangetoond dat de cultuurparticipatie in Nederland hoog is. Aansluiting bij een breed en diverse populatie blijft een permanent punt van aandacht maar de uitgangspositie is goed.

Samen met de minister zijn wij voor een stevige verankering van kunst en cultuur in het curriculum van het primair, voortgezet en (middelbaar) beroepsonderwijs en zetten ons daarvoor in. Kunsten '92 doet actief mee in de vormgeving van het project Curriculum.nu en pleit er daarbij voor dat kunstvakdocenten een goede rol krijgen in het kunstonderwijs in het nieuwe curriculum. Daarnaast pleiten wij voor een vast bedrag per jaar voor iedere jongere tot 18 jaar. In de brief van de minister missen wij een visie daarop voor 2019 en verder. Alle kinderen en jongeren tot 18 jaar zouden de mogelijkheid moeten hebben vertrouwd te raken met een breed palet aan kunst en cultuuruitingen: dus naast musea en muziek ook met andere vormen van podiumkunsten, erfgoed, film, media en beeldende kunst. Daarbij is de verbinding met de professionele kunsten van groot belang.

Democratisch bewustzijn

Kunsten '92 vindt democratisch bewustzijn een belangrijk aspect van de ontwikkeling van jongeren. Het is een mooi initiatief van Onderwijs, Binnenlandse Zaken en Cultuur om te streven naar een bezoek aan de Tweede Kamer van 1000 leerlingen per dag. Het ligt wat ons betreft echter niet voor de hand dat de kosten van parlamentsbezoek worden gedragen door de minister van Cultuur. Dat uit de cultuurbegroting per leerling vijf keer zoveel wordt gereserveerd als voor de cultuurkaart en de culturele sector hier in het geheel niet bij wordt betrokken, kunnen wij niet begrijpen. Een gratis bezoek aan het parlement, waarvoor € 4.7 miljoen uit de cultuurbegroting is gereserveerd voor 200.000 leerlingen, kost net zoveel als alle culturele activiteiten bij 1400 culturele instellingen samen voor 1 miljoen leerlingen. De culturele sector heeft laten zien dat ze voor 15 euro per jaar voor veel meer leerlingen (750.000) veel meer culturele activiteiten kan aanbieden. En het parlement is gratis. Wij zouden een CJP-korting op het bezoek aan het parlement willen voorstellen, en dan de besparing door te sluisen naar de Cultuurkaart, ten behoeve van alle leerlingen en alle culturele instellingen.

Prestatiebox

Al eerder wezen wij erop dat de keuze om de middelen voor museumbezoek via de prestatiebox van onderwijs te laten verlopen, niet logisch is. De prestatiebox is naar de mening van het culturele veld onvoldoende toegerust om op snelle en effectieve wijze de prestaties van de scholen en de culturele instellingen op dit vlak te meten. Wij vragen de minister daarom nogmaals om samen met het culturele veld een pilot in te richten om te kijken naar een alternatief dat deze nadelen niet heeft. De resultaten van de pilot kunnen dan worden vergeleken met de prestatiebox, waarna de beste methode kan worden gekozen.

Ook met betrekking tot de middelen die voor cultuurdeelname voor jongeren uit kansarme gezinnen zijn bestemd, vragen wij ons af of daarvoor het juiste investeringsmechanisme is gekozen. Immers de verdeling ervan via het gemeentefonds garandeert niet dat alle middelen worden aangewend om zoveel mogelijk jongeren te laten deelnemen aan culturele activiteiten.

Leefomgeving met karakter | Ruimtelijke kwaliteit

Cultuurbeleid vraagt ook inzet op ruimtelijk beleid. Cultuurinstellingen, ateliers, ontwerpers en erfgoed dragen bij aan een leefomgeving met karakter, en welzijn en welvaart van bewoners en burgers. Nu we op zoveel fronten tegelijk aan het werk zijn: woningbouw, energietransitie, waterberging, infrastructuur, herbestemming en kringlooplandbouw, is aandacht voor ruimtelijke kwaliteit essentieel. Als het gaat om aandacht voor de kwaliteit voor de gebouwde omgeving heeft Nederland een reputatie hoog te houden. Kunsten '92 werkt samen met de Federatie Ruimtelijke Kwaliteit aan een pamflet om - net als in het verleden - ingenieurs, architecten, kunstenaars en ontwerpers in te zetten om onze ontwerpkraacht goed te gebruiken en Nederland mooier te maken.

Internationaal cultuurbeleid

Voortgangsbrief Internationaal Cultuurbeleid

Op 19 oktober jl. stuurde de minister, in haar brief aan de Tweede Kamer over de voortgang van het internationale cultuurbeleid, de rapportage over het jaar 2017. De rapportage geeft vooral een kwantitatief beeld van het internationale cultuurbeleid, na anderhalf jaar nieuw beleid. Nieuw is dat DutchCulture een beeld heeft geschetst van de financiële stromen, namelijk naar welke sectoren en landen het geld ging. Daarmee is een goede basis voor de evaluatie van het beleid gelegd, ook voor de komende jaren.

Europees Jaar van het Cultureel Erfgoed 2018

Het themajaar, waarvoor het programma is geïnitieerd vanuit het Erfgoedplatform Plus van Kunsten '92, heeft in korte tijd veel erfgoedinstellingen geïnspireerd tot activiteiten en ideeën waarin de thema's van het Europees erfgoedjaar en de Europese context van hun instelling of verhaal tot uiting kwamen. Het Europese jaar levert het erfgoedveld nu al agendapunten op, van waaruit de gezaaide ambities en aanzetten een vervolg verdienen. Het is van belang dat binnen Europa het erfgoedbeleid zo goed mogelijk aansluit bij thema's zoals duurzaamheid, klimaat, welzijn en sociaal-maatschappelijke ontwikkeling. We zien dat de nationale erfgoedinstellingen gebaat zijn bij goede onderlinge afstemming, dat zij fungeren als koploper in internationale aanpak voor kleinere instellingen en dat zij vorm en gezicht geven aan belangrijke onderwerpen als diversiteit en het ruimte scheppen voor jonge erfgoedprofessionals. Het erfgoedveld biedt de opbrengsten van dit jaar op 11 december aan de minister aan, tijdens de afsluitende bijeenkomst in Rotterdam.

Tot slot

Kunsten '92 ziet uit naar de gezamenlijke adviesaanvraag van de minister en de regio's aan de Raad voor Cultuur. Scherpste in de reikwijdte van de bestelverandering en in het proces is van groot belang voor het welslagen van deze operatie. Graag leveren Kunsten '92 en haar leden hier een bijdrage aan en blijven wij aandacht vragen voor de noodzakelijke voorwaarden voor een sterke en inspirerende culturele en creatieve sector.

Met vriendelijke groeten, mede namens het bestuur van Kunsten '92,

Jan Zoet
Voorzitter Kunsten '92